

РЕГИОНАЛНИ АСПЕКТИ НА ФИРМЕНАТА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ В ДЪРВОДОБИВА

Николай Стоенчев

Лесотехнически университет – София, e-mail: mai3@abv.bg

РЕЗЮМЕ

Съществена част от дърводобивната дейност в България се извършва от частни дърводобивни фирми. От тяхното активно участие в търговете за възлагане на обществени поръчки, от кадровата им осигуреност и от снабдеността им с технически и транспортни средства до голяма степен зависи изпълнението на планираните сечи – качествено и в необходимите срокове. Особеностите на терена, различните по вид и зрелост насаждения, размера на площите, определени за дърводобив и други фактори пораждаат различия в икономическите параметри, които те реализират в отделните райони на страната. За да се постигне разумен баланс между интересите на собственика на гори и ползвателя, тези различия заслужава да бъдат проучени, на което е посветено настоящото изследване.

Ключови думи: производителност на труда, конкурентоспособност, инвестиции

УВОД

На фирмената конкурентоспособност са посветени не малко научни трудове. Тя привлича изследователския интерес с това, че значимостта ѝ за осъществяване на успешна стопанска дейност в условията на пазарно стопанство е непреходна, но обстоятелствата при които се формира са динамични и пораждаат необходимост от нови интерпретации, задълбочаване и специализация на знанията за нея с оглед подпомагане на мениджмънта на предприятията, където всъщност се създава добавената стойност. Като достатъчно изчерпателно може да се приеме определението, че тя представлява „Способността чрез непрекъснато обновяване и усъвършенстване да се създават и устойчиво да се поддържат конкурентни предимства, водещи до високи стопански резултати в дългосрочен план“¹

Дърводобивът е специфична дейност, свързана с превръщането на основния продукт на Горското стопанство – дървесината на корен в сортименти подходящи за директна употреба и за промишлена суровина. Чрез него се осигурява възможност за пазарна реализация на дървесината. Става възможно осигуряването на приходи от продажбата на дървесината, които са необходими на горовладелеца за лесокултурни мероприятия. Набавят се суровини за дървообработващите и за дървопреработващите предприятия, както и дърва за огрев за населението. Развитието и модернизацията на техниката и технологиите, използвани от дърводобивните фирми се явяват предпоставки за бързо и качествено осъществяване на тази дейност, намаляване на технологичните загуби, опазване на оставащия дървостой, подобряване на икономическите резултати, а от там и на икономическия статус на населението в планинските райони. Оценка на фирмената

¹ Велев, М., Оценка и анализ на фирмената конкурентоспособност, Изд. „Софттрейд“, София, 2004 г., стр. 15–17.

конкурентоспособност би следвало да подобри информационното осигуряване на фирмения мениджмънт и да допринесе за устойчиво развитие и модернизация на тази дейност в дългосрочен аспект

СЪЩНОСТ НА ПРОБЛЕМА

Като икономическа дейност дърводобивът притежава характерни особености типични за Горското стопанство, които не позволяват в неговото управление директно да се прилага опита, натрупан в изучаването на промишлеността и търговията, към които обичайно са насочени научните изследвания за фирмената конкурентоспособност. Тези специфични черти в основни линии са следните:

1. Наличие на териториална определеност и пространствена ограниченост. Свеждат се до обстоятелствата, че дърводобив може да се осъществява само в територии, където съществуват гори в подходяща степен на зрелост, които не са поставени под защитен режим и мащабите на осъществяване са определени от лесостроителните проекти, тоест не може да надхвърлят определени граници, съобразно способността на гората да се възпроизвежда.
2. Качествените параметри на добиваната дървесина са предварително зададени и дърводобивната фирма не може с помощта на маркетингови прийоми да промени, разнообрази или доразвие крайния продукт с цел да повиши неговата потребителна стойност и да предизвика покачване на цените, както това е възможно при обичайните промишлени стоки с потребителско предназначение.
3. Дърводобивната дейност се осъществява на открито и то много често на трудно достъпни планински терени и

се намира под въздействието на климатичните фактори. Това става причина да съществува сезонна неравномерност, обусловена от ефекта на съчетаването на няколко фактора:

- Работата при зимни условия е затруднена, особено, когато съществува дълбока снежна покривка. Това налага увеличаване на нормите² за време на дървесекачите за добив на един кубичен метър дървесина и производствените разходи нарастват;
- Зимната сеч³ осигурява по-голяма трайност на дървените материали, отколкото лятната. Бързото съхнене на дървесината през лятото предизвиква пукнатини в нея.
- За бука най-благоприятен период за сеч е от края на ноември до средата на декември, защото в дървесината му има най-малко скорбяла;
- При издънковите нискостъблени гори сечта не се извършва през време на сокотечението. Секат се от първи октомври до първи април.

Сезонността поражда проблеми с осигуряването на оборотни средства, ритмичното изпълнение на договорите за доставки и задържането на работа на опитните дървесекачи.

Тези особености не позволяват директно да се приложат известните методи⁴ и критерии за оценка на фирмената конкурентоспособност.

² Марков Ивайло, Сотир Глушков, Норми и разценки в дърводобива, София, Изд. „Авангард Прима“, 2008 г., стр. 74.

³ Стоянов, В., Е.Енчев, Лесоползване, Земиздат, 1958 г., стр. 205.

⁴ Мазилкина, Е., Г.Паничкина, Управление конкурентоспособността, Москва, „Омега-Л“, 2008, стр. 47–53.

Ненов, Т., Управление на конкурентоспособността и растежа, Изд. „Наука и икономика“, ИУ Варна, 2008 г., стр.92–95

Съществена трудност пред изследването на фирмената конкурентоспособност в дърводобива представлява набавянето на надеждна, изчерпателна информация за постигнатите икономически резултати и използваните управленски прийоми. Единственият надежден източник на количествени данни за стопанските резултати, постигнати от дърводобивните фирми до момента е Националният статистически институт (НСИ), но дори той може да селектира тази информация едва от 2008 година, когато с приемането на новия Класификатор на икономическите дейности към шифър (02) Горско стопанство отделно започва да се отчита дейността на предприятията в дърводобива. Преди това тяхната дейност е отчитана общо с лесокултурните дейности.

При получаването на данни в териториален аспект, сравнително малкият брой на дърводобивните фирми в някои административни области прави информацията конфиденциална от гледна точка на Закона за статистиката и не позволява нейното оповестяване. Твърде важни показатели за анализа на фирмената конкурентоспособност като създадена добавена стойност и брутен опериращ излишък, чрез които най-точно⁵ могат да се оценят постигнатата производителност на труда и рентабилност се оказват недостъпни.

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РЕШАВАНЕ НА ПРОБЛЕМА

След съпоставка на някои от известните научни методики за анализ на фирмената конкурентоспособност и на показателите, включени в тях⁶ с наличната

⁵ Годишен доклад за състоянието и развитието на малките и средните предприятия в България-2008, София, Министерство на икономиката, енергетиката и туризма, 2010 г., стр.86.

⁶ Настоящата публикация включва част от резултатите, получени при разработването на Научен

информация и установилите се традиции в отрасловия и регионален анализ в България, стигнахме да извода, че показателите за ефективност в използването на живия труд и ДМА и показателят за степента на обновяване на ДМА (виж табл. 1) представляват достатъчно добра информационна база за анализ на фирмената конкурентоспособност в дърводобива.

От получените средни величини за броя на персонала може да се съди, че основната част от фирмите, осъществяващи дърводобивна дейност са малки⁷ и микро. През 2009 година в дванадесет от областите средният брой на персонала в дърводобивните фирми е до десет човека включително. В тринадесет от областите средният брой на персонала е между десет и двадесет човека, като областите Разград и Ямбол са по-скоро изключение със среден брой на персонала 57 и 53 човека.

Представянето на приходите от стопанска дейност на едно заето лице по области е твърде рядка възможност толкова еднородна съвкупност⁸ от частни фирми да бъде обхваната изчерпателно и представена в териториален аспект, което поставя стопанските субекти при сравнително еднакви природни условия. Въз основа на получените характеристики в абсолютен размер ръководството на конкретна фирма може да сравни резултатите, постигнати във фирмата за съответната година със средните за този бранш в територията, в която работи и да прецени

проект № 73/2011 г., финансиран от НИС при ЛТУ.

⁷ Изводът съдържа известна доза условност, тъй като вариацията по големина на фирмите в рамките на отделните области не е известна.

⁸ Известно е, че познавателната сила на средните величини зависи от това до колко е еднородна съвкупността, от която са изчислени. Онези клетки от таблицата, които съдържат две точки /./ не са запълнени с числови характеристики поради конфиденциалност на данните.

Таблица 1. Показатели за големина и ефективност на дърводобивните фирми по области

Области	Среден брой заети лица в едно предприятие	Приходи от стоп.дейност на едно заето лице в х. лв.	Приходи от стоп.дейност на едно заето лице	Приходи от стоп.дейност на едно заето лице 2009	Приходи от стоп.дейност на един лев ДМА в лв.	Приходи от стоп.дейност на един лев ДМА	Приходи от стоп.дейност на един лев ДМА 2009	Отн. дял на обновените ДМА	Отн. дял на обновените ДМА
	2009г.	2009г.	индекс 2009/2008	индекс (област/страната)	2009г.	индекс 2009/2008	индекс (област/страната)	2009г.	разлика 2009-2008
Общо за страната	11	28.38	0.78	1	2.14	0.83	1	0.13	-0.12
Благоевград	14	25.94	0.77	0.91	1.57	0.64	0.73	0.15	-0.14
Бургас	8	35	0.80	1.23	2.38	1.19	1.11	0.09	-0.22
Варна	7	38.6	0.98	1.36	3.78	1.08	1.77	0.21	-0.11
Велико Търново	5	33.03	0.72	1.16	4.41	0.65	2.06	0.24	-0.12
Видин	8	18.85	1.13	0.66	3.11	0.91	1.45	0.11	-0.03
Враца	9	21.66	0.83	0.76	5.01	1.01	2.34	..	..
Габрово	4	24.95	0.87	0.88	2.08	0.93	0.97	0.17	-0.01
Кърджали	17	26.3	0.76	0.93	2.41	0.93	1.13	0.08	-0.11
Кюстендил	5	24.31	0.72	0.86	2.1	0.72	0.98	0.07	-0.57
Ловеч	6	25.03	0.87	0.88	1.12	0.73	0.52	0.05	-0.12
Монтана	25	24.73	0.69	0.87	4.67	1.69	2.18	..	..
Пазарджик	15	28.63	0.71	1.01	2.44	0.72	1.14	0.1	-0.23
Перник	12	20.3	0.70	0.72	3.77	1.80	1.76	0.05	-0.23
Плевен	6	23.36	0.64	0.82	3.69	0.89	1.72	0.15	-0.17
Пловдив	17	28.02	0.54	0.99	2.01	0.80	0.94	0.14	-0.12
Разград	57	25.82	0.80	0.91	1.19	0.21	0.56	0.02	-0.22
Русе	18	31.09	0.77	1.10	2.21	0.81	1.03	0.3	0.02
Силистра	10	31.38	0.80	1.11	3.24	2.09	1.51	0.26	0.09
Сливен	14	25.99	0.78	0.92	2.11	0.76	0.99	0.17	0.00
Смолян	10	29.08	0.58	1.02	0.95	0.64	0.44	0.08	-0.01
София - столица	7	27.7	1.00	0.98	2.33	1.09	1.09	0.07	-0.35
Софийска	13	33.6	0.87	1.18	3.14	0.89	1.47	0.18	-0.18
Стара Загора	13	35.7	0.84	1.26	3.33	0.94	1.56	0.26	0.12
Добрич	17	29.36	0.85	1.03	2.02	0.57	0.94	0.23	-0.21
Търговище	11	31.91	0.87	1.12	2.37	0.84	1.11	0.09	-0.26
Хасково	15	25.2	0.89	0.89	4.56	1.00	2.13	0.21	0.14
Шумен	13	23.02	0.77	0.81	2.64	0.82	1.23	0.25	0.01
Ямбол	53	18.93	0.87	0.67	4.1	2.41	1.92	0.24	..

до колко ефективно се използват работната сила и ДМА и дали степента на обновяване на ДМА е достатъчна за да се поддържа конкурентоспособност над средната. Като недостатък на това сравнение се явява обстоятелството, че статистическата информация става готова за употреба с времезакъснение от почти една година, което прави резултатите използвани по-скоро за стратегически

анализ, отколкото за целите на оперативното управление. Характеристиките по области в относителен размер, представящи изменението на приходите на едно заето лице в динамика показват влошаване на резултатите както общо за страната, така и за повечето от областите през 2009 спрямо 2008 г. Основна причина е намаленото търсене на дървесина в резултат от световната икономическа криза. Изк-

лючение правят област Видин и София – град, в които се осъществява незначителна част от дърводобивната дейност в страната. Прави впечатление, че спадът на приходите на едно заето лице в динамика се отразява негативно върху относителния дял на обновените ДМА.

В размера на приходите на един лев ДМА през 2009 година също се наблюдава спад спрямо 2008 година, както средно за страната, така и за повечето от областите, но той не е така силно изразен. Бързата амортизация на ДМА в дърводобива, сравнително ниската им стойност и намалената инвестиционна активност позволяват да се редуцира общата стойност на активите и да се подобри степента на тяхното използване. Девет от областите са с подобрени резултати, като най-чувствително е подобрението в Ямбол и Силистра, а най-чувствителен е спадът в Разград и Добрич.

Изчислените териториални индекси, сравняващи постигнатата ефективност в използването на персонала в територията със средната за страната показват най-добри резултати през 2009 г. за областите Варна, Стара Загора и Бургас, а най-слаби са резултатите в областите Видин и Ямбол. Постигнатото равнище на приходите на едно заето лице във водещите териториални общности е почти два пъти по-високо от това в тези, които са на последно място. Съществена вариация се наблюдава и по отношение на приходите на един лев ДМА в териториален аспект. Например за област Враца е постигнат резултат който е 2,34 пъти над средния за страната, а в област Смолян е 0,44 от средния за страната. Възможно е една от причините за това да е структурата на добиваните сортименти. Известно е, че по-висока ефективност се постига при насаждения с по-висок бонитет, но това

не изключва необходимостта от обмяна на опит между фирмите, работещи на територията на различни административни области, от преразглеждане на организацията на търговете и методиката за определяне на началните цени в онези области, които са с най-ниски резултати. Улесняването на достъпа на специализираната техника и транспорта на работниците до сечищата чрез строителство на нови и поддръжка на съществуващите горски пътища би могло да допринесе за подобряване на икономическите показатели. Ниската ефективност би могла да породи проблеми не само за дърводобивните фирми като ги лиши от ресурси за развитие в дългосрочен план, но и за горските стопанства, тъй като интересът за участие в търговете ще намалее и някои от тях може да завършат без успех. Във всички случаи би било полезно както за горовледелеца, така и за ползвателя да се извърши по-задълбочено проучване на причините за съществените различия в стойността на показателите за ефективност в териториален аспект и да се набежат мерки за преодоляване на изоставането в някои от областите.

От гледна точка на класификацията на методите за оценка на фирмената конкурентоспособност, разработена от Младен Велев⁹, използването на ефективността (резултатите от дейността) за оценка на фирмената конкурентоспособност спада към традиционните количествени методи, подходящи за извършване на управленски анализ. Като тяхно предимство се определя възможността да се извършват сравнения с други предприятия и с минали състояния и това, че на тяхна основа може да се извършва ран-

⁹ Велев, М., Оценка и анализ на фирмената конкурентоспособност, Изд. „Софттрейд“, София, 2004 г., стр. 43–70.

жиране на групи еднородни предприятия по отношение на осъществяваната дейност и произвежданите стоки и услуги. Като основна тяхна слабост се определя статичния им характер. Тоест, чрез тях се прави моментна оценка на конкурентоспособността, което е в разрез с концепцията за нея като динамична категория, която трябва да отразява шансовете за дългосрочен успех на предприятието. Въпреки това редица автори¹⁰ използват този вид показатели и ги предпочитат, тъй като са точни и информационно осигурени. Може да се приеме, че след добавянето към тях и на степента на обновяване на ДМА в известна степен се преодолява тази едностранчивост. Наистина би било полезно при оценка на фирмената конкурентоспособност да се вземе под внимание инвестиционната активност по отношение на човешките ресурси/ добро възнаграждение за привличане на доказани специалисти, обучение и повишаване на квалификацията на персонала/, обема на разходите за научни изследвания, наличието и качеството на маркетинговата стратегия и стратегията за управление на човешките ресурси, но това е реалистично когато става въпрос за големи стопански единици с развита управленска структура.

Според нас разглеждането на показателите поотделно, вместо да бъдат обединени в комплексен критерий за конкурентоспособност дава по-добри възможности за полезни изводи от гледна точка на фирменото управление. В случая не е възможно изготвянето на ранг-листа по конкурентоспособност на предприятията,

¹⁰ Edmundson, H., Wheelwright, S., Outstanding Manufacturing in the coming Decade, California Management Review, 1989, 31:4, p. 70–90.
Mc Namee, P., Mc Hugh M., Competitive Strategies in the Clothing Industry, Long Range Planning, 1989, 22:4, p. 63–71.

осъществяващи дърводобивна дейност, тъй като НСИ не предоставя индивидуални данни за отделните единици на наблюдение.

От гледна точка на регионалното развитие интерес представлява дали в дърводобива ефектът от териториалната концентрация дава очаквани ефект. Прието е да се счита, че в промишлеността например мащабите на дейността се отразяват на нейната ефективност. Територията понякога е в състояние да предостави специфични предимства за развитие на определена дейност, което е предпоставка за получаване на икономически резултати по-добри от средните. Именно там се концентрират по-голяма част от производителите.

В настоящия случай работната хипотеза е, че в онези региони, в които дърводобивната дейност е по-силно представена от средното за страната, фирмите постигат по-висока ефективност.

Степента на концентрация на дърводобивната дейност в териториален аспект може да се изрази с помощта на Индекса на локализация¹¹, който има следния вид:

$$K_l = \frac{R_i}{\sum_{i=1}^n R_i} : \frac{N_i}{\sum_{i=1}^n N_i}, \text{ където:}$$

R_i – брой заети лица в i -тата дейност в територията;

$\sum_{i=1}^n R_i$ – общ брой заети лица във всички дейности в териториалната единица;

N_i – брой заети лица в i -тата дейност на национално равнище;

¹¹ Стоенчева, Цв., Ръководство по регионална икономика, София, Изд. „Рута“, 2000 г., стр. 63.

$$\sum_{i=1}^n N_i - \text{общ брой заети лица във}$$

всички дейности в националното стопанство.

$I = 1 \dots n$ (икономически дейности)

Този вариант на заместване във формулата предполага, че в регионален аспект няма съществени различия в използваната техника и технология и броя на персонала реално отразява мащабите на осъществяваната дейност. В противен случай вместо броя на персонала може да

се използва реализирания оборот или създадената добавена стойност.

Индексът на локализация теоретично може да приеме стойност нула, ако в някои от регионите няма нито едно заето лице в изучаваната дейност. Когато е равен на единица, концентрацията на дейността в региона е равна на средната за страната. Колкото по-високи са стойностите, толкова по-голяма е концентрацията. Резултатите от изчисленията за степента на концентрация на дърводобивната дейност са представени в Таблица 2.

Таблица 2. Индекси на локализация на дърводобивната дейност по административни области през 2008 и 2009 г., сортирани по низходящ ред за 2009 г.

Области	Индекс на локализ. За 2008г.	Индекс на локализ. За 2009г.	Области	Индекс на локализ. За 2008г.	Индекс на локализ. За 2009г.
Смолян	3.26	3.64	Бургас	0.92	1.19
Кърджали	2.45	2.62	Силистра	1.17	1.14
Пазарджик	2.46	2.62	Стара Загора	1.21	1.14
Софийска	3.12	2.55	Ямбол	0.99	1.06
Ловеч	3.44	2.46	Монтана	0.59	0.92
Разград	1.74	2.40	Хасково	0.84	0.87
Шумен	2.06	2.23	Русе	1.01	0.79
Видин	1.70	1.66	Габрово	0.67	0.77
Кюстендил	1.63	1.47	Велико Търново	0.45	0.66
Добрич	0.95	1.42	Пловдив	0.25	0.53
Търговище	2.20	1.42	Враца	0.36	0.49
Перник	1.74	1.28	Плевен	0.32	0.46
Сливен	1.35	1.26	Варна	0.89	0.25
Благоевград	1.69	1.20	София - столица	0.04	0.08

За двете представени последователни години съществени изменения на индекса не се наблюдават с изключение на областите Търговище, Разград и Варна. Тъй като промените в тези близки по разположение териториални общности са в противоположни посоки може да се допусне, че става дума за предислоциране на едни и същи дърводобивни фирми, но за да се обясни аргументирано тази особеност са необходими допълнителни проучвания.

Въз основа на индексите на локализация, представени в Таблица 2 в ролята на независима променлива – фактор и показателите за ефективност, представени в Таблица 1 в ролята на зависима променлива – резултат са изчислени коефициенти на корелация. Целта е да се изследва теснотата на връзката между постигната ефективност и степента на концентрация на дърводобивната дейност. Получени са следните коефициенти на корелация:

- Между приходи от стопанска дейност на едно заето лице по области и индекси на локализация по области за 2009 г.: -0,058
- Между приходи от стопанска дейност на един лев ДМА по области и индекси на локализация по области за 2009 г.: -0,52.

Резултатите недвусмислено показват, че през 2009 г. приходите от стопанска дейност на едно заето лице в дърводобива не се намират в корелационна зависимост от степента на концентрация на дърводобивната дейност в регионален аспект, изразена с помощта на индекса на локализация. Съществува умерено силна отрицателна връзка между оборота от стопанска дейност на един лев ДМА и степента на концентрация. Това, че коефициента на корелация има отрицателен знак означава, че връзката е обратна, тоест при по-голяма концентрация на дейността се постига по-малка ефективност, което всъщност означава по-ниска конкурентоспособност. Една от причините за това би могла да бъде необходимостта при по-големи мащаби на дейността да се поддържа по-разнообразен машинен парк, които не може да бъде използван пълноценно. В случая може да се препоръча по-активно участие на дърводобивните фирми в браншови или регионални сдружения, клъстери и публично-частно партньорство с общинското ръководство на територията на общините, където работят за да се оптимизира натоварването на техниката.

РЕЗУЛТАТИ ОТ НАПРАВЕНОТО ПРОУЧВАНЕ

- Идентифицирана е малка група от икономически показатели за анализ на фирмената конкурентоспособност, които са информационно

осигурени, точни и характеризират както моментното състояние на фирмите, така и инвестиционната им активност, създаваща предпоставки за конкурентоспособност в дългосрочен аспект. Изчислени по области, те могат да бъдат сравнени с резултатите, постигнати от отделните дърводобивни фирми, работещи в същия регион при аналогични природни условия, в следствие от което да се вземат подходящи управленски решения.

- Разкрити са съществени различия в стойността на показателите за ефективност, постигнати от дърводобивните фирми по области, което налага подробно проучване на причините за незадоволителните резултати в изоставашите региони. В динамика за периода 2008–2009 г. в повечето от областите се наблюдават негативни промени в показателите за ефективност, което може да се обясни с ефекта на световната икономическа криза върху търсенето на дървесина.
- Изследването за наличие на зависимост между приходите от стопанска дейност на едно заето лице в дърводобива и концентрацията на дърводобивната дейност по области, представена чрез индекса на локализация не даде основание да се счита, че такава съществува. Разкрита е корелационна зависимост между приходите от стопанска дейност на един лев ДМА и степента на концентрация на дърводобивната дейност. Зависимостта е обратна и умерено силна, което означава, че с нарастване на мащабите на дейността, използването на ДМА се влошава. Същест-

вуват възможности за подобряване на резултатите от използването на ДМА чрез участието на фирмите в регионални сдружения, изграждането на клъстери и публично – частно партньорство между дърводобивните фирми и органите за местно самоуправление в общините, на чиято територия се осъществява дърводобивната дейност.

ЛИТЕРАТУРА

1. Велев, М., (2004). Оценка и анализ на фирмената конкурентоспособност, Изд. „Софт-трейд”, София, стр. 43–70.
2. Годишен доклад за състоянието и развитието на малките и средните предприятия в България – 2008, София, Министерство на икономиката, енергетиката и туризма, 2010 г., стр. 86.
3. Мазилкина, Е., Г. Паничкина, (2008). Управление конкурентоспособността, Москва, „Омега-Л“, стр. 47–53.
4. Марков Ивайло, Сотир Глушков, (2008). Норми и разценки в дърводобива, София, Изд. „Авангард Прима“, стр. 74.
5. Ненов, Т., (2008). Управление на конкурентоспособността и растежа, Изд. „Наука и икономика“, ИУ Варна, стр. 92–95
6. Стоенчева, Цв., (2000). Ръководство по регионална икономика, София, Изд. „Рута“, стр. 63.
7. Стоянов, В., Е.Енчев, (1958). Лесоползване, Земиздат, стр. 205.
8. Стоянова, В., и др., (2008). Статистика, Изд. „Стено“, Варна, стр. 202.
9. Edmundson, H, Wheelwright, S., (1989). Outstanding Manufacturing in the coming Decade, California Management Review, 31:4, p. 70–90.
10. Mc Namee, P., Mc Hugh M., (1989). Competitive Strategies in the Clothing Industry, Long Range Planning, 22:4, p. 63–71.

REGIONAL ASPECTS OF THE FIRM COMPETITIVENESS IN WOOD HARVESTING

Nicolay Stoenchev

University of Forestry – Sofia, e-mail: mai3@abv.bg

ABSTRACT

An essential part of the logging in Bulgaria is done by private logging companies. From their active participation in the public procurement tenders, from their supplies of personnel and the presence of technical and transport vehicles largely depends on the planned logging – with high quality and in the right time. The peculiarities of the terrain and the different types and maturity plantations, the size of areas designated for logging and other factors cause variations in economic parameters, which they accomplish in different regions of the country. To achieve a reasonable balance between the interests of the owner of forests and the user, these differences must be analyzed, which is devoted to this study.

Keywords: labor productivity, competitiveness, investments